

Souhrn hlavních tendencí

- Česká ekonomika prošla v roce 2009 hospodářskou krizí. Pokles hrubého domácího produktu (HDP) reálně o 4,2 % byl doprovázen relativně nízkou vnější nerovnováhou, výrazným zhoršením vnitřní nerovnováhy měřené deficitem veřejných financí, nerovnováhou na trhu práce s prudkým růstem nezaměstnanosti a nedostatečnou tvorbou nových pracovních míst. Propad postihl hlavně výkonnost základních odvětví, kdy se průmyslová produkce snížila o 13,5 % a stavebnictví o 1 %. Tržní služby poklesly o 9,3 %. Ekonomický vývoj byl zásadně ovlivněn světovou hospodářskou krizí, která následovala po globální krizi finanční. Českou ekonomiku zastihl pokles později než země eurozóny.
- Světové hospodářství zaznamenalo v roce 2009 pokles, kdy se problémy v peněžní ekonomice zcela přenesly do reálné ekonomiky. Ve většině vyspělých ekonomik došlo k hospodářskému poklesu, který byl ale v globálním měřítku mírně příznivým vývojem v rozvíjejících se, především asijských, zemích. U většiny rozvinutých zemí bylo zaznamenáno zlepšení vnější nerovnováhy a naopak prohloubení vnitřní nerovnováhy v souvislosti s expanzivní fiskální politikou. S útlumem světového hospodářství se dostavila také méně intenzivní obchodní aktivita na mezinárodních trzích. Objem světového obchodu se redukoval. Především v první polovině roku se snižující se poptávka na světových trzích podepsala na výrazném poklesu cen ropy a dalších důležitých komodit. V druhé polovině roku pak docházelo k jejich mírnému růstu. Na tento vývoj reagovaly spotřebitelské ceny, které ovlivnila i klesající poptávka. Růst cenové hladiny se v mnoha zemích zpomalil nebo došlo k absolutnímu poklesu cen. Na akciových trzích dále pokračoval meziroční pokles indexů, nicméně v závislosti na opatrně se lepším hospodářském vývoji v druhé polovině roku se akciím dařilo mírně lépe.
- Na nabídkové straně ekonomiky došlo v roce 2009 ke zhoršení produkční výkonnosti. Hrubá přidaná hodnota poklesla méně než produkce a mezispotřeba. Průmysl, včetně zpracovatelského, a služby vykázaly v roce 2009 nejhorší meziroční změnu (pokles) hrubé přidané hodnoty od roku 2001. Tento nepříznivý vývoj samozřejmě přinášel i změny ve struktuře ekonomiky. Terciární sektor dále posílil svou pozici v sektorové struktuře na úkor zemědělství i průmyslu. Za poklesem celkové hrubé přidané hodnoty stál především negativní příspěvek průmyslu a služeb, primární sektor a stavebnictví působily pozitivně. Z hlediska zdrojů hospodářského růstu negativně podpořily hospodářský pokles zaměstnanost, produktivita práce a produktivita kapitálu, zásoba kapitálu naopak přispívala jako jediná kladně.
- Vnější rovnováha zaznamenala v letech 2008 a 2009 nejlepší výsledky z celé dekády – deficit běžného účtu platební bilance činil pouze 0,6 %, resp. 1 % nominálního HDP. Při zohlednění vysokého kladného salda na kapitálovém účtu byl v roce 2009 úhrn obou účtů v přebytku. Deficit na běžném účtu byl kryt téměř trojnásobně přebytkem účtu finančního, který však utrpěl slabým přílivem přímých zahraničních investic jako důsledku světové hospodářské krize. Toto negativum však bylo bohatě kompenzováno přílivem portfoliových investic souvisejícím s nákupem českých dluhopisů.
- Deficit vládního sektoru činil 5,9 % nominálního HDP, přičemž v deficitu byly kromě ústřední vlády (5 %) i rozpočty místních vládních institucí a nově ve schodku také fondy sociálního zabezpečení. V letech 2007 a 2008 měla ČR deficity veřejných financí lepší než průměr EU. Hrubý konsolidovaný dluh vládního sektoru stoupl na 35,4 % HDP v b. c. ze 30 % v roce 2008. Udržitelnost veřejných rozpočtů České republiky zůstává ve středně- a dlouhodobém horizontu nejistá, především s ohledem na demografický vývoj.
- V roce 2009 došlo k přerušení rostoucího trendu v počtu narozených dětí i růstu plodnosti. Porodnost tak zřejmě dosáhla svého vrcholu v roce 2008 vlivem počtu narozených dětí ženám ze silných populačních ročníků 70. let. Dále rostly podíly dětí narozených mimo manželství a také matkám s cizí státní příslušností. Naděje dožití (střední délka života) se prodloužila oproti roku 2000 u mužů o 2,4 roku a u žen o 1,8 roku. Nejrychleji rostl počet osob nad 65 let, na 100 dětí (0-14 let) jich připadlo 107. Index ekonomického zatížení se oproti poklesu z roku 2007 se v průběhu dalších dvou let zhoršil.
- Nezaměstnanost v roce 2009 prudce narostla, i když její růst se ve druhé polovině roku zpomalil. Přitom rozhodující část osob, které byly nezaměstnané méně než rok, tvoří osoby, které ztratily práci v průběhu roku. Zároveň se snížil počet odpracovaných hodin a při poklesu celkové zaměstnanosti vzrostl podíl částečných úvazků. Strukturální nerovnováha minulých let přerostla do celkové nerovnováhy na trhu práce. Růst průměrné mzdy odráží některé strukturální vlivy, mj. výraznější propouštění osob s podprůměrnou mzdou. Dále se prohloubila mzdové diference.
- Úhrnná cenová hladina hrubých domácích konečných výdajů se v roce 2009 zvýšila. Hladina spotřebitelských cen rostla pomalu, v celé dekádě byl mírnější růst cen pouze v roce 2003. Mírný růst cen byl důsledkem vysokého růstu administrativně ovlivňovaných cen a poklesu cen tržních, které se snižovaly v důsledku slabší poptávky i poklesu cen energetických zdrojů a potravin na zahraničních trzích v první polovině roku. Inflation byla shodná jako v zemích EU 27. Ceny průmyslových a zejména zemědělských výrobců se v roce 2009 snížily, růst cen ve stavebnictví a tržních službách byl nižší než

před rokem. Minimální růst vývozních cen spolu s výraznějším poklesem cen dovozu působily – na rozdíl od roku 2008 – zlepšení směnných relací.

- Pro období 2004 až 2008 bylo typické, že environmentální zátěž na jednotku HDP klesala, ale v absolutním vyjádření rostla. Konjunktura ekonomiky vyvolala růst materiálové spotřeby, ale materiálová náročnost ekonomiky dále klesala (na růstu spotřeby se téměř čtvrtinou podílely neobnovitelné zdroje, zejména stavební nerostné suroviny). Produkce odpadů měla mírně rostoucí tendenci, a to jak u podnikových, tak u komunálních. Při růstu ekonomiky odpadová náročnost stagnovala. Emise do ovzduší se dále snižovaly, ovšem při výrazném snížení tempa ve srovnání s 90. lety, což omezilo emisní náročnost ekonomiky během let 2004 až 2007 o 18 %. Tento pozitivní jev však – podobně jako u odpadové náročnosti – v závěru sledovaného období oslaboval. Znečišťování vodních toků klesalo. Výdaje na ochranu životního prostředí v poměru k HDP rostly vlivem neinvestičních nákladů, investice dosahovaly každoročně zhruba 20 miliard korun.
- Stejně jako v roce 2008 byly hlavním rysem vývoje české ekonomiky v roce 2009 jeho výrazné změny v průběhu roku, tentokrát však od výrazného zhoršení vývoje v prvním pololetí k jeho postupné stagnaci, případně zlepšení ve druhé polovině roku.
- Prvotní příčinou vyvolávající v roce 2009 strukturální změny a pokles souhrnné výkonnosti bylo jak značné snížení zahraničně obchodních transakcí, které byly v minulosti zdrojem vzestupu národního hospodářství, tak i výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu, které určovaly rychlost jakou ekonomika zvyšovala svou produktivní sílu.
- Na straně zdrojů HDP poklesla HPH meziročně reálně o 4,6 %, přičemž značně se snížila ve zpracovatelském průmyslu (o 15,5 %) a dosti rostla v peněžnictví a pojišťovnictví (o 5,9%). Růst čistých daní z produktů přispěl k menšímu poklesu HDP než HPH. Na straně výdajů HDP, které byly v souhrnu nižší o 4,2 %, se značně snížil celkový vývoz i dovoz (shodně o 10,2 %) a výdaje na tvorbu hrubého kapitálu (o 18,1 %) a rostly výdaje na konečnou spotřebu (o 1,2 %).
- Výsledkem příznivých směnných relací (102,6 %) a zhodnocení české národní práce na mezinárodních trzích při realizaci zahraničního obchodu zbožím a službami se značným obchodním ziskem bylo podstatně menší snížení HDD (reálně o 2,6 %) než HDP.
- Po vysokém odlivu čistých prvotních důchodů a čistých běžných transferů nerezidentům, resp. čistého důchodu zahraničních výrobních faktorů (244,6 mld. Kč), byl hodnotový úbytek HDND (114,9 mld. Kč, resp. 3,3 %) větší než hodnotový úbytek HDP.